

QL
461
R873
ENT

IV. kötet 1897. márczius. 3. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

Dr. BEDŐ ALBERT Dr. ENTZ GÉZA
Dr. CHYZER KORNÉL Dr. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

ABAFI AIGNER LAJOS és JABLONOWSKI JÓZSEF

BUDAPEST

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA

VIII., RÖKK SZILÁRD-UTCZA 32.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 4 frt, a Természettudományi Társulat tagjainak
részére 3 frt.

Tartalom.

A nagy fadarázs különös kártétele. <i>Jablonowski Józseftől</i>	49
Entomologiai kirándulás Ungmegyében. II. <i>Abafi-Aigner Lajostól</i>	53
Torzképződmények a bogaraknál. <i>Rózsay Rezsőtől</i> 3 ábrával.	56
Adatok Sáros-vármegye lepke-faunájához. I. <i>Dahlström Gyuldtól</i>	57
A barlangi állatok. <i>Jablonowski Józseftől</i>	59
Különfélék:	
A lepkész teendői márczius havában	61
A budapesti entomologusok társasköre	62
Biró-est	62
<i>Calosoma sycophanta</i>	63
Gyakorlati kézikönyv lepkészek részére	63
<i>Montandonia latissima</i> <i>Dietl Ernőtől</i>	64
Bogarak okozta károk	64
Szívós életű rovarok. <i>Bordan Istvántól</i>	65
Entomologiai évkönyv	66
Bogár-ékszer	66
Természetrajz füzetek	66
Rogenhofer Alajos	67
Téli pillangók	67
Kiátkozott cserebogarak	67
Lepkék felpuhítása	68
Levélszokrény	68

Mellékelve: Entomologische Revue.

A nagy fadarázs különös kártétele.

Ismerétes dolog, hogy a fadarázsok fejlődésük és átalakulásuk idejét a fenyőfák különböző fajaiban töltik. Így a *Sirex juvencus* L. az erdei fenyőben (*Pinus silvestris*), a nagy, vagy óriási fadarázs (*S. gigas* L.) pedig vagy a jegenye (*Abies excelsa*), vagy a lúczfenyőben (*A. pectinata*) él. Ehhez képest tehát bizonyos, hogy ezek a darázsok az így meglepett fákra nézve közönbösek nem lehetnek. Vannak esetek, a mikor e rovarok annyira elszaporodnak, hogy egyes írók a fadarázsok e nagy tömegének a fák teljes elpusztulását is tulajdonítják: ez az eset azonban, ha tényleg elő is fordulhat, talán inkább csak ritkaság számba veendő. Leggyakoribb eset az, hogy az ezektől a darázsaktól megtámadott fa életben marad ugyan, de értékét veszti, mert ipari czélokra alig alkalmas. Az erdészi szakírók a fadarázsokat csakis ez oknál fogva tartják kártékonyak.

Vannak azonban esetek, a melyek nem annyira az okozott kár, mint inkább a körülmények miatt, a melyek között mutatkoznak, nemcsak érdekesek, hanem figyelemre méltók is.

Ezekről a fadarázsokról tudjuk, hogy fejlődésük legalább két évig tart, de valószínűleg eltart négy vagy esetleg több évig is. Hogy ha most egy olyan fertőzött fatörzset, a melynek külseje nem árulja el, hogy belsejében mi rágódik, ipari czélokra pl. gerendának, deszkának vagy effélének használják fel, s ha megmunkálás közben a törzsben élő álcza véletlenül életben marad, az a száradó fában sem pusztul el, hanem tovább fejlődik, a míg megfelelő átalakulás után teljes korát el nem éri, hogy aztán egyszerre, mint kifejlődött nagy darázs oda toppanjon, a hol senki sem várta, vagy hogy rémületbe ejtsen olyan embereket, a kik ezt a darázsat még csak hírből sem ismerik.

Efféle „meglepetés”-ről az irodalom már többször emlékezett meg, s elégnék tartom, ha csak két esetet közlök, melyet már *Bechstein* említ. Az egyikről azt írja, hogy a schneppenthal-i nyomdában 1798. június havában e darázsok tíz napon át — minden nap reggel — rendkívül nagy tömegben mutatkoztak, s az ablak körül röpködtek. Képzelné, hogy a betűszedő személyzet mennyire örült ezeknek a feje körül szállongó vendégeknek, melyeknek természetes külseje s a némileg a közönséges darázs fulánkjára emlé-

keztető tojócsöve semmi jót sem helyezett kilátásba. E rovarok — mint az utólag kiderült — jelen esetben a nyomda helyiség új padlójának Iriss gerendáiból bujtak ki. Ugyanílyen a bautzeni eset; itt egy újonnan épült házban a lakók már mintegy harmadfél esztendeje foglalták el az új lakást, a mikor 1856. augusztus havában annak parketjéből körülbelül 60–80 fadarázs bujt el: ezek nem a parket kemény fájából, hanem az alatta levő puha fagerendákból keltek ki s a parket vékony deszkácskái csak már mint kifejlődött darazsak rágódtak át.

Elféle esetekben nem annyira a kár mint inkább a remület nagy; de hogy ilyen módon jelentékeny kárt is okozhatnak, annak magam is szemtanúja voltam.

1893-ban, hogy honvédelmi kötelezettségemnek eleget tegyek, egy hónapig Eperjesen tartózkodtam a közös hadsereg ottani ezredjénél. Alig, hogy Eperjesre értem, egy régi tiszt-ismerősöm, a ki tudta, hogy milyen mesterséget folytatok, azzal fogadott, hogy ha csakugyan „bogarász” vagyok, akkor segítsék rajta és a hadkiégészítő kerület parancsnokán, mert ha nem, akkor valamiféle „bogár” teljesen tönkre teszi az „augmentatiós magazin” valamennyi vadonat új bakakabátját és bluzát. A kérdéseimre kapott válaszokból nem tudtam kiokosodni, hogy mi legyen az a kártevő „bogár”; mert az én tiszt-barátom előadásából ép úgy lehetett következtetni egy tűzokádó sárkányra, mint akár egy — bolhára. Sőt megvallom, első pillanatban már azt hittem, hogy csak meg akarnak tréfálni. S mikor ezt az illetőnek tudtára adtam, szó nélkül elvezetett a főtebb említett hadifelszerelési raktárba, hogy lássam a dolgot magam is. A tág helyiség ablakain, azok drótszövetében megakadva nagy tömegben találtam a nagy fadarázs (*Sirex gigas* L.) hol egyes példányait, hol annak tört részeit, de elevent egyet sem.

Ez a darázs teszi tönkre a katona-bluzokat? Első perczben nem tudtam mit szóljak. A tiszt parancsára a közelünkbe dolgozó katonák megemelték a mellettünk levő polcraól egy-két csomó katonazubbonyt s már a második csomónál tényleg ott találtuk a darazsat, de szintén holtan. A zubbonyok szépen összehajtva és egymásra rakva voltak s azok csücskein (a zubbony elején), a hol a posztó dupla, mintegy 4–5 zubbonyban egymás felett találtam egy kirágott lyukat, mely tele volt tömve az összerágott szőrrel. Már-már azt hittem, hogy a katonák, kik ott alkalmazva voltak, valami turpisságot követtek el s ők rontották el e ruhadarabokat, és hogy a büntetéstől meneküljenek, fufangból odatették

ezeket az összeszáradt rovarokat. De mielőtt ezt a gyanúmat kifejeztem volna, megnéztem előbb a raktár friss fenyőfából készült gerendáit s itt egyszerre kiderült előttem az egész dolog.

Csakugyan fadarazsak tették tönkre a bluzokat (vagy 40—50 darabot). Ezek a darazsak épen úgy, mint a Bechstein-féle esetekben, itt is a friss puha fagerendákban éltek, mert a szóban levő raktár akkor egészen új volt. Belső állványai legfeljebb kétévesek voltak, tehát ezeknek fája már akkor meg volt fertőzve, a mikor az erdőben még lábon állott. A raktárban kikelő fadarazsak pedig, midőn a gerendákra nehezedő deszkákon is átrágódtak, itt a bluzokra bukkantak, tehát folytatták a rágást lefelé haladva azokban is addig, a míg életidejük le nem járt s ők végekimerüléstől el nem pusztultak, a nélkül, hogy tömlőczükből kiszabadultak volna. Azok, a melyek szerencsések voltak, hogy kibúvási helyökön útjokat nem zárta el zubbony, hanem azonnal szabadba kerültek, vígan röpködtek a raktárban s legtöbbször, a mikor menekülni igyekezett, az ablak sűrű drótszövetében pusztult el; a többije pedig szanaszét hevert a helyiségben.

Ebben az esetben a kártétel szokatlanságán kívül nevezetes az is, hogy a rovar mennyire híven követi ösztönét. Egy darázs pl. a bluzokban épen a szélső szegély mellett rágott és csak néhány milliméternyi távolság választotta el őt a széltől. Ha most e darázs rágás közben csak egy keveset kifelé (a zubbony széle felé) igyekezett volna, akkor már a második zubbonynál bizonyára szabadba jutott volna. A helyett azonban a darázs következetes volt és kitarzott ama szokása mellett, a melyet rendszeren követ, hogy t. i. mint kifejlődött állat kibúvás közben a fatörzs hosszúsági tengelyére mindég merőleges irányban halad addig, a míg szabadba nem kerül. Az eperjesi esetben a darázs uyez-tiz posztórétgen hatolt át, és igyekezett még többen is áthatolni, a nélkül, hogy megállapított irányától oldalvást letérve, áttörte volna az alig 4—5 milliméteres fennakadást.

Mielőtt e kis közleményt befejezném, meg akarom említeni azt a véletlent is, a mely e fadarazsát más tekintetben is mint az armádia ellenségét tünteti fel. Vaillant orosz tábornok egy 1858. szept. 7-én kelt levelében azt írja,¹⁾ hogy az akkori krimi háború

1) E levél hitelt érdemel, mert a tábornok állításait úgy a sérült golyókkal, mint a bennök élt fadarazsakkal igazolta. A levelet J. Kiinckel d'Herculais közli: *Merveilles de la Nature. Les Insectes. Tome II.* (Paris) pag. 190—191.

idején a *Sirex juvencus* lárvái az orosz munitióban azzal tettek kárt, hogy nemcsak a patronesomagokat megsértették, hanem belefurakodtak az ólomgolyókba is s azokat vagy egészen átfurtak, vagy csak félig kilyukasztották. Az álezák itt a patronládák deszkáiból jutottak a patronokhoz.

Úgy hiszem, hogy úgy ez a két eset, mint általában véve a többi is eléggé intő példa arra nézve, hogy mikor szabad a fesszen döntött fenyőfát ipari célokra felhasználni, ha kiakarjuk kerülni, hogy hasonló esetek ismétlődjenek. Okvetlenül szükséges, hogy az ilyen fa legalább három évig heverjen, míg a benne levő darazsak ki nem kelnek. És mintán a ledöntött fat nem lepik el újra, azért nem is kell tartani attól, hogy azt azután mégégször megfertőzzék.

Jablonowski József.

Entomológiai kirándulás Ungmégyében.

II.

A sumeczi tanyán (fából készült erdőőri lakás két kis szobával és verandával) a főerdőtanácsos kedves rokona, ifj. Rónay Antal, vulgó Cservenják fogadott, a ki több erdőkerülő segédkezése mellett a gazdaszonyi tisztségnek fényes sikerrel megfelelt. Kedélyes vacsora után a társaság egyik része pihenőre tért, mely célra a tanya két szobája szalmával be volt hintve, takaronak pedig pokróczok álltak rendelkezésre. Legtöbbünk azonban lesietett a tűzhöz, melyet a velünk jött erdőőrök és napszamosok egy kis tisztáson gyűjtöttek és nagy hasábfákkal élesztettek. A hűvös éjben szinte jól esett a meleg: belső melegítésről gondoskodott a folyton köröző kancsó. S a benső hév útát keresett és talált számos dictióban, melyekben főleg Rónay, vulgó Cservenják és társunk Kertész Kálmán remekeltek.

Öreg éj volt, mikor mi is nyugalomra vonultunk. Állittatik azonban, hogy a társaság buzgóbb része, tőlünk is néhány, magyar whist s egyéb társasjátékok közt reggelig virrasztott volna. A virrasztók, de a „esöndest“ csak nézők egyike, a fáradhatatlan gyűjtő Wachsmann János, az „öccs“, addig, míg mi felkászulódtunk s a forrásnál megmosdottunk volna, a tanya környékén levő öszszes köveket és korhadt fákat felforgatta és vizsgálgatta, úgy hogy kényelmesebb bátyját nagy üveg Carabidákkal stb. megörvendeztethette.

A bő reggeli után ismét útra kerekedtünk a neviczei várrom

felé. A társaság kényelmesebb része, az „urak“, rövidebb, jobb úton haladt: mi szegény gyűjtők egy vezetővel úttalan úton leereszkedtünk a sumeczi vágáson s a vorocsokai völgyben nagy fáradsalmak árán a régi csuszornyárhoz, és ezen — folyton kutatva és gyűjtve — kiértünk az Ung völgyébe. A bogarászok ez úton szép Carabidákat letek; mi az Aglia Tau-on kívül úgyszólván semmit, mert a nehány Salamandra maculát nem kerestük volt.

Idáig ritka önfeláldozással elkísérték bennünket R ó z s a y főerdész és Medve e z k y tanár; az utóbbi azonban itt megsokalva a bűvárkodás dicsőségét, megugrott; csak R ó z s a y tartott ki mindvégig. De ő sem tudta az utat s így hát bölcs vezetőnk, a helyett, hogy a völgybe lekisért volna, újabb hegy-völgymászásra hurezolt. Végre mégis csak leértünk az Ung partjához, a hol virágos mezők bővebb rovarzskámannyal kínálkoztak, de a melyeket kellően fel nem kutathattunk. „Előre, előre!“ — hangzott s a fáradság és szomjúság is már erősen gyötört. Délutáni 3 óra felé, mintegy 7 órai erős menetelés után felértünk a neviczkei várba, a hol fáradsalmaink bő kárpótlást nyertek

Az Ung partján meredeken emelkedő hegy tetején áll a neviczkei vár, mely még romjaiban is hirdeti egykori urának, a D r u g e t h grófoknak hatalmát és gazdagságát, a kiknek birtoka volt a mostani ungvári uradalom, mely 168,000 kat. hold erdőt és 20.000 kat. hold legelőt és havast foglal magában. Rendkívül magas falak körítik a vár terjedelmes udvarát, melyet tornyok, bástyák és lakosztályok vettek körül. Az egyik tornyot lépcső és padozat alkalmazásával R ó n a y főerdőtanácsos hozatta annyira jó karba, hogy tetejéről a nagyszerű tájékbán gyönyörködni lehet. A várkeret is ugyancsak ő műveltette és csinosította, és — az érdem az érdemnek — a legjelesebb magyar erdész, Wagner Károly, mellszobrával díszítette. Ma a neviczkei vár az ungváriak egyik kedvencz kirándulóhelyét képezi.

Előbb érkezett és már jó kedvben levő társaink által illő tisztelettel és kárörömmel fogadtatva, helyet foglaltunk a várudvaron a főerdőtanácsos mint házigazda vendégszeretetéből dúsan terített hosszú asztalnál, és elfelejtve a nagy fáradságot, vidám hangulatban folyt a lakoma, melynél nem volt hiány a pohárköszöntőkben: éltették a főerdőtanácsost, az alispánt s a többi ungvári jóbarátokat s ők viszont mi rólunk sem feledkeztek meg.

Ebéd után cigányzene mellett tánczra kerekedett a fiatalság, Kiss Endre pedig egyre-másra fényképezte az érdekesebb csoport-

tokat. Este felé az ó-kemencezi nagyszerű faüszatató gerébnél kocsikra szállva, Nyeviczke, Felső- s Alsó-Domonya falvakon át Ungvárra hajtottunk. Az estét a szivességben kifogyhatatlan főerdőtanácsos vendégszerető házánál töltöttük.

Másnap délelőtt, a főgymnasium gazdag és kiválóan conservált természetrajzi és természettani muzeumának megtekintése után, futólag átkutattuk a vár alsó kertjét es a farakodó telepet; ebéd után pedig szárnyra keltünk ismét haza. Budapest felé.

A vidékről és embereiről a legjobb emléket vittük magunkkal, bárha kirándulásunk eredménye nem volt általánosán kielégítő. Meggyőződünk a felől, hogy a vegetáció itt a budapestihez kepest legalább 10–15 nappal hátra van, és hogy a tartós száraz idő miatt igen kevés rovar fejlődött ki. Így például hernyót alig láttunk, még kopogtatás által sem jutottunk valamire valóhoz, epeke is igen gyéren röpült, ülte pedig csak néhányat találtunk.

Egész lepke-zsákmányunk ennél fogva csekély volt. Csupán mintegy 70 fajnak előfordulását constatálhattuk. Ezek, hozzáadva az előbbi gyűjtők, nevezetesen Moesáry Sándor által Ungmegyében találtakat, — a következők:

Papilio Podalirius L., *Maclaon* L. — *Thais* *Polyxena* Schiff. — *Par-nassius* *Mnemosyne* L. — *Aporia* *crataegi* O. — *Pieris* *brassicae* L., *vapae* L., *napi* L., *daplidice* L. — *Anthocharis* *cardamines* L. — *Leucophasia* *sinapis* L. — *Colias* *hyale* L., *edusa* F. — *Rhodocera* *rhamni* L. — *Thecla* *pruni* L., *rubi* L. — *Polyommatus* *virgaureae* L., *phlaeas* L. — *Lycæna* v. *polysperchon* Bg., *aegon* Schiff., *Argus* L., *Icarus* Rott., *Argiolus* L., *cyllarus* Rott. — *Apatura* *Ilia* Schiff., *ab.* *Clytie* Schiff. — *Neptis* *aceris* Lep. — *Vanessa* *levana* L., *C.* *album* L., *polychloros* L., *urticae* L., *Jo* L., *Antiopa* L., *Atalanta* L.; *cardui* L. — *Melitæa* *Athalia* Rott. — *Argynnis* *Selene* Schiff., *Niobe* L., *Paphia* L. — *Satyrus* *Hermione* L. — *Pararge* *Maera* L., *Megaera* L., v. *egerides* Stgr. — *Epinephele* *Janira* L. — *Coenonympha* *iphis* Schiff., *pamphilus* L. — *Syrichthus* *carthami* Hb. — *Nisoniades* *tages* L. — *Hesperia* *thaumas* Hfn. — *Acherontia* *Atropos* L. — *Deilephila* *Galii* Rott., *euphorbiae* L. — *Smerinthus* *tiliae* L., *ocellata* L. — *Macroglossa* *stellatarum* L., *fuciformis* L. — *Sesia* *tipuliformis* Cl., *myopaeformis* Bkh., *astatiformis* H.-S. — *Ino* *pruni* Schiff., v. *Heydenreichii* Ld. — *Zygaena* *loniceræ* Esp., *filipendulae* L. — *Syntomis* *phegea* L. — *Euchelia* *jacobæae* L. — *Nemeophila* *plantaginis* L. — *Callimorpha* *dominula* L. — *Pleretes* *matronula* L. — *Aretia* *caja* L. — *Spilosoma* *menthastri* Esp. — *Zeuzera* *pyrina* L. — *Psyche* *unicolor* Hfn. — *Pentophora* *morio* L. — *Dasychira* *pubibunda* L. — *Leucoma* *salicis* L. — *Porthesia* *chyrorrhoea* L., *Similis* Fssl. — *Oene-ria* *dispar* L. — *Bombyx* *catax* L., *rubi* L. — *Saturnia* *spini* Schiff. — *Aglia* *tau* L. — *Acronycta* *aceris* L. — *Agrotis* *exclamationis* L. — *Mithymna* *imbecilla* F. — *Cucullia* *artemisiae* Hfn. — *Plusia* *tripartita* Hfn., *gamma* L. — *Euclidia* *mi* Cl., *glyphica* L. — *Helia* *calvaria* F. — *Acidalia* *ochrata*

Sc., immorata L. — Angerona prunaria L. — Rumia luteolata L. — Caustoloma flavicaria Hb. — Venilia macularia L. — Hybernia defoliaria Cl. — Boarmia consortaria F. — Gnophos dumetata Tr. — Ematurga atomaria L. — Phasiane clathrata L. — Cidaria Blomeri Curt., silacea Hb. — Eurrhypona urticata L. — Botys aurata Sc., repandalis Schiff, rubiginalis Hb. — Diasama litterata Sc. — Hydrocampa stagnata Dom. — Crambus pascuellus L., hortuellus Hb., chrysonuchellus Sc. — Teras sponsana F. — Tortrix ministrana L. — Cochyli sanguinana Tr. — Penthina pruniana Hb., arcuella Cl. — Euplocamus anthracinalis Sc. — Nemophora Swammerdamella L. — Nemeobius metallicus Pod. — Hypercallia citrinalis Sc. — Oecophora Schaefferella L. — Aciptilia pentadactyla L.

E szerint Ungmegyéből eddig összesen 128 lepkefaj és fajeltérés ismeretes, — bizony édes kevés.

Nem több szerencsével s eredménnyel fáradoztak a coleopterologusok. Ők mintegy 110 fajnak előfordítását constatálhatták gyűjtésük után, u. m.:

Cicindela hybrida L. — Carabus violaceus L., intricatus L., variolosus F., carcellatus Ill., v. euchromus Pall., v. Hampei Krist., convexus F. — Leistus piceus Fröhl. — Clivira collaris Herbst. — Pterochtechus oblongopunctatus F., foveolatus Dufl., niger Schall. — Abax carinatus Dufl., Schüppei Pall. — Ophonus v. laticollis Marsh. — Harpalus laevicollis Dufl., flavicollis Dej. — Drypta dectata Rossi. — Anchomerus assimilis Payk. — Moloops austriaca Gglb. — Steropus cordatus Letzn. — Cichrus rostratus L. — Agabus Solieri Aub. — Ocyopus mus Brull. — Paedarus fuscipes Curt. — Baticrus Delaportei Aub. — Necrophorus vespilloides Hbst. — Silpha obscura L., quadripunctata Schoeber. — Scaphidium 4 maculatum Oliv. — Epurea aestiva L., 10 guttata F., variegata Hbst. — Cychramus v. fenicola Heer. — Litargus connexus Fourc. — Ostoma grossum L., ferrugineum L. — Ditoma crenata F. — Hylista planata L. — Laemophlaeus testaceus F. — Platisoma compressus Hbst. — Hister merdarius Hoffm. — Geotreupes mutator Marsh. — Aphidius fossor L., scutator Hbst. — Dorcus parallelepipedus L. — Systenocerus caraboides L. — Elater sanguineus L. — Dolopus marginatus L. — Melanotus niger F., rufipes Hbst. — Diacanthus aeneus L. — Ludius pectinicornis L. — Synoptus filiformis F. — Denticollis rubens Piller. — Apsiates spulator L. — Anthaxia nitidula L. — Helodes minuta L. — Ragoniclea testacea L. — Drilus concolor Ahr. — Malaechius geniculatus Germ. — Cantharis livida L. — Ptinus fur L. — Bolitophagus reticulatus L. — Corticeus castaneus F. — Uloma culinaria L., Perrondi Muls. — Mortella aculeata L. — Anarpis frostalis L. — Meloe violaceus Marsh. — Pyrochroa coccinea L. — Nacerdes viridipes Schmidt. — Oedemera virescens L. — Otiorrhynchus obsidianus Boh., dives Germ. — Phyllobius glaucus Scop., argentatus L. — Alophus triquelatus F. — Hylotius abietis L. — Cryptorrhynchus lapati L. — Coeliodes exiguus Oliv. — Balanobius pyrrhocerus Marsh. — Cionus hortulanus Four. — Magdalis atterima L. — Attelobus corili L. — Orchestes fagi L. — Platyrhinus latrostris F. — Platystomus albus L. — Xyloterus domesticus L. — Rhageum mordax Dep. — Rhopalogus macropus Germ. — Rosalia alpina L. — Clytus arietis

L. — *Donacia* sp.? — *Eumolpus obscurus* L. — *Chrysomela globipennis* Suffr. — *Phitodecta rufipes* Dup. — *Luperus viridipennis* Germ. — *Crepidodera* sp.? — *Psylliodes* sp.? — *Haltica tamaricis* Schrk. — *Cassida viridis* L. — *Coccinella v. sinuata marginata* Nan. — *Haliria sedecimguttata* L., v. *tessulata* Scop.

Az ez alkalommal gyűjtött Dipterák s egyéb rovarok még nincsenek meghatározva.

Ha nem is dűs zsákmánnyal, de okulva érkeztünk haza, állíthatván azt, hogy pár héttel későbbben egészen más eredményt mutathattunk volna fel.

Abafi Aigner Lajos.

Torzképződmények a bogaraknál.

A természetben előforduló torzképződmények sorában, a hol a kétfejű vagy hatlábú borjú, a háromlábú esírke stb. ragadja meg figyelmünket, nem kevésbé feltűnő, főleg a természetbűvár és rovargyűjtő előtt, ha az alsóbb rendű állatoknál is hasonló esetet sikerül felfedeznie. A szemünk elől könnyebben elrejtőző és az

1. ábra

2. ábra

3. ábra

emberi lakhelyektől távolabb fejlődő rovarvilág egyedei között is akadnak olyanok, melyek általánosan ismert testvéreik sorából külső behatások következtében fejlődött torzképződményük által elütnek.

A tisztelt olvasónak ez alkalommal két ilyen torzképződményt

óhajtók a mellékelt ábrákban bemutatni. Mindkettő közönséges szarvasbogár, *Platycerus-Lucanus cervus* himen fejlődött, melyeknek egyike (lásd 1. ábra) a hetvenes években Pozsony, a másik (2—3. ábra) pedig a nyolczvanas években Ungvár környékéről került gyűjteményembe. Az elsőnek (1) bal szarva van eltorzulva, a mennyiben rendellenes több ágat fejlesztett, míg a másik (2. 3.) példánynál a jobb oldalú szarvnak vége görbül visszafelé és tövén egy leálló erős szem-ág képződött, a mi a 3. ábrából vehető ki.

Ezen torzképződmények keletkezése csak is olykép magyarázható, hogy mindkét példány még báb alakjában valami külső ütés vagy nyomás folytán deformálódott. A fák (fűz, nyár, tölgy stb.) törzsében fejlődő, még tökéletesen nem erősödött végtagja ugyanis rendes alakjából kihozva, a sérülést kigyógyítani, helyrehozni igyekezett s az odavezetett bő tápanyagból a torzképződményt lehetőleg kifejlesztette, a mennyire azt a rendelkezésére álló szűk tér megengedte.

Igen érdekes lenne, ha a t. gyűjtők, kik hasonló torzbogarak birtokában vannak, azok rajzát, illetve leírását velünk közölni sziveskednének.

Gyűjteményemben van néhány *Rosalia alpina* (havasi czin-czér) is, melynek fedőszárnya a rajta mutatkozó rajzolatok bizonyos rendellenes alakulása által tűnik ki; ennek rajzát alkalmilag szintén bemutatandom.

Rózsay Rezső.

Adatok Sárosvármegye lepke-faunájához.

I.

Mínthogy a Rühl-féle német nyelvű nagy munkának eddig-
elé megjelent első kötete, mely a palaearetikus nagylepkéket s azok természetrajzát tárgyalja, s amelyet most Heyne A. folytat, a Magyarországon előforduló nappali lepkéket egyáltalában nem, vagy csak gyéren említi; mínthogy továbbá az ott adott többrendbeli leírás nem egyezik meg az én 25 évi tapasztalásom eredményeivel; és mínthogy végül a Magyarországon előforduló nagylepkék (*Macrolepidoptera*) száma a Dél- és Észak-Németországban, valamint a Svájcban előfordulók számát jóval felülmulja, ezúttal beszámolni óhajtók a Sárosvármegyében, nevezetesen annak Eperjes, Branyiszko és a sóvári hegység tájain előforduló pillangókról. Már ez is elég világosságot fog vetni arra, hogy ily kis terü-

leten mily gazdag a fauna: hát meg az ország többi északi és déli részein? Vajha az ott élő és gyűjtő entomologus-társak felkutatnák az ottani vidéket, s közölnék adataikat: hadd tudjuk meg, hogy a fauna ezen ágából is mi minden fordul elő hazánkban!

Papilio Podalirius L. E pillangó hernyója június hó közepétől szeptember hó végéig található, s minden szakkönyvben azt olvassuk róla, hogy zöld színű és háta sárga foltos. Ez az I. ivadékból származó és ápriltól május hó végéig szállongó pillangó hernyójára vonatkozólag tényleg helyes is. Az ebből a hernyóból fejlődő báb mindig sárgásbarna; ebből semmiesetre sem lesz a II. ivadék, hanem az áttelel és adja a jövő évi I. ivadék lepkéjét, melynek felső szárnyán 8—11, egészen fekete sáv van és a mi igen jellemző, alsó szárnyán levő fecskefarka rövid és keskeny, míg potrohának háti része egészen fekete. Minthogy pedig az eddigi közlemények szerint ugyancsak a fentebb leírt hernyóból és bábból Dél-Európában létre jön a II. ivadéknak az az alakja is, melyet *ab. Zanclaeus* Zell. néven ismerünk, ez olyan állítás, a mely helyreigazításra szorul. A felsőmagyarországi Eperjes nem tartozik ugyan Dél-Európához, s ez az aberráció mégis előfordul itt. Hernyója teljesen kifejlődött korában (június havában) *világos zöld színű minden sárga háti csík vagy folt nélkül*; a belőle június hó végén fejlődő *báb* szintén *világos zöld*. Az abból kikelt pillangónak sárga és fekete színe világosabb, a csíkok, vagy savok száma csupán csak 7—8, a fecskefarkok pedig kétszer akkora hosszúak és szélesek, míg a potroh felülete többé-kevésbé egészen olyan, mint ha fehér porral volna behintve. Ezt az alakot én határozottan *ab. Zanclaeus*-nak tartom, mely itt július hó közepétől augusztus hó végéig gyakran előfordul.

Colias Hyale ab. flava Husz. A hím alapszíne olyan sárga, mint a *Rhodocera rhamnii* hímjéé; ellenben a nőtény színe olyan világos sárga, mint a törzsalak hímjéé. És a mennyire változik a felső s alsó szárnyak fekete szegélye, ép olyan változó az alsó szárnyak alsó lapjának a színezete is, a mely szintén sötétebb sárga és sötétebbek az abban levő barna foltok is. Száraz erdei lejtőkön röpköd mind két ivadéka, az I. május-júniusban, a II. július-augusztusban. Eperjesen előfordul minden esztendőben; ezt annyival is inkább megerősíthetem, mert már régóta figyeltem meg ezt a pillangót, melyet Husz Ármin tanár először mint eperjesi állatot írt le.

Leucophasia sinapis var. sartha i. l. Hazájául eddig Dél-Euró-

pát és Kis-Ázsiát tartották, de Eperjesen gyakran előfordul a nálánál kisebb var. *lathyri*-val, mint I. ivadék. Ez utóbbi ápril-májusban repül, var. *sartha* ellenben május-júniusban. Kedveli az északi széltől védett völgyeket és erdővágásokat s könnyen meg lehet ismerni gyorsabb röpüléséről. Felső szárnya valamivel hosszabbra van nyújtva, hegye le van kerekítve és pedig olyanformán, hogy a külső széle a belülső szél irányában nincsen egészen kikerekítve, hanem úgy látszik, mintha ferdén meg volna hajlítva. A felső szárnyak alsó lapjának hegye sárgászöld és ugyan olyan színezetű a tőterületnek felső része is. Az alsó szárnyak alsó felülete sárgás, közepéig fekete poros; ugyancsak feketés a külső szélíg terjedő valamennyi bordája s csak a világosabb színű tőszögár rí ki, a mely alatt két feketés sáv a tő felé húzódik. Ezenkívül július-augusztusban igen-gyakran előfordul a II. ivadékból az *ab. erysimi* Bkh. valamint a var. *diniensis* Boisd. is.

Thecla betulae ab. spinosae Gerh. Ennek eddig csak a himje ismeretes, a melyről tudjuk, hogy a középső holdalakú rajz alatt egy nagyobb és két kisebb világos színű folt van. Minthogy én ezt a lepkét csaknem évenként igen nagy számban tenyészttem, előfordulnak olyan nőtények is, a melyeknél a narancssárga foltok nem folynak össze egy sávvá, mint a *betulae* nőtényénél, hanem a középső holdalakú rajz alatt a valamivel erőteljesebb bordák által 1—3 foltra vannak megosztva. Ezeket tehát az *ab. spinosae* nőtényeinek kell tartanom, a mennyiben a *betulae*-nak törzsalakja, valamint egy nálam kikelt hermaphroditjának jobb fele, mely nőtény s összefolyt széles sávval bír (bal fele jegy nélküli szárnyú a hím), világos bizonytságot tesznek a mellett.

Dahlström Gyula.

A barlangi állatok.

A barlangok rovarvilágát kutató szaktársak szívesen fogják *Hamann Ottónak* a barlangi faunát összefoglaló közelebb megjelent munkáját* lapozgatni, amelynek tartalma javarészt az izelt lábúakra esik, amennyiben szerző a barlangokban található gerincesekkel, molluskákkal, férgekkel, rákokkal és véglényekkel össze-

* *Europäische Höhlenfauna*. Eine Darstellung der in den Höhlen Europas lebenden Tierwelt mit besonderer Berücksichtigung der Höhlenfauna Krains. Nach eigenen Untersuchungen von Prof. Dr. Otto Hamann. Mit 150 Abbildungen auf fünf lithographischen Tafeln. Jena, 1896. N. 8-r. 296 l.

sen csak mintegy 25 lapon foglalkozik, míg az izelt lábúaknak 200 lapnál többet szentel. Noha e mű. szerző állítása szerint, saját vizsgálatai alapján készült, de levonva néhány állatnak anatómiai feldolgozását s a *Campodea erebophila* n. sp. leírását, tényleg nem egyéb az, mint összefoglaló gyűjteménye ama dolgozatoknak, melyek az európai barlangok állatvilágával teljesen, vagy részben foglalkoztak. A munka általános részében találjuk a barlangfaunába való bevezetést, a barlangkutatók történetét, a barlanglakó állatot létfeltételeinek, valamint a vak állatok eredetének és keletkezésének ismertetését. A különös részben felsorolja szerző az eddig ismert barlanglakó állatokat, ezek között találjuk a következő magyarországi izelt lábú állatokat:

Bogarak: *Laemostenus cavicola* Schaum (Horvátország), *Trechus cavernicola* Friv. (Velebit), *Redtenbacheri* Friv. (Igriczi), *paroecus* Friv. (Fonácza), *Herculis* Friv. (Domogled), *Milleri* Friv. (Szokolovác), *Budae* Kend. (Hátszegvölgy), *Envydice* Schauf. (Horvátország), *Kiesenwetteri* Schaum (Horvátország), *Reitteri* Mill. (Horvátország), *Leptoderus sericeus* Schm. (Horvátország), *Apropeus leptoderus* Friv. (Fonácza), *Pholenoa angusticollis* Hamp. (Oncsásza), *Ph. gracile* Friv. (Kugles-völgy), *Drimeotus Kovácsi* Mill. (Igriczi), *Ormayi* Reitt. (Bedolo), *Kraatzii* Friv. (Fericse), *Bathyscia insignis* Friv. (Mehádia mellett), *croatica* Mill. (Horvát-Ozalj), *likanensis* Reitt. (Likai barlangból). **Egyenes szárnyúak:** *Troglophilus neglectus* Kr. (Károlyvárosi barlangból). **Arachnoideák:** *Obisium brevipes* Friv. (Kárpátok). Ez a sorozat, mint azt már első látásra is észrevehetjük, nem teljes. Így a hazai álskorpiók közül már Dr. Tömösváry Ödön is nemcsak a fenti fajt, hanem még *Roncus lubricus* Koch (a pesterei) annak var. *cavernicola* Töm. (mehádiai), *Obisium blothroides* Töm. (mehádiai), *Blothrus minutus* Töm. (mehádiai barlangokból) ismerte. Az *O. brevipes* Friv. termőhelyei pedig a következők: az oncsászai, fericsei, pesterei, mehádiai és szelistyei barlangok.**

Hiányzik továbbá a bogarak közül *Trechus (Anophthalmus) microphthalmus* Mill., *Bielzi* Seidl., *coynatus* Friv., *oszuilenses* Bed., v. *vexator* Schauf. stb. stb.

Az irodalmat is felsorolja szerző, de ebből a tekintetben sem járt el nagyobb lelkiismerettel, mint az állatok felsorolásában.

** Lásd Dr. Tömösváry Ödön: Pseudoscorpiones Faunae Hungariae: Math. és Term. tud. Közlemények XVIII. k. 1882. VII. szám, 215, 244 és 234—36. l.

Meg nem említi pl. Steigerwald K. W. cikkét „Über das Vorkommen der Anophthalmen in den Höhlen Kroatiens“ (Societas Entom. VI. 2—3. l.), amelyben a Perusič falunál (Gospić közelében) levő barlangokban a *Proteus angvinus*, *Anophthalmas Kiesewetteri* és *Reitteri*, valamint a *Leptoderus sericeus* és *Sphodrus exaratus* előfordulását constatálta. Nincsenek megemlítve továbbá: „Über den Fang der Höhlenkäfer in der Adelsberger Grotte. Von M. Sommer (Soc. Ent. II. 28. és 34. l.). „A barlangi változványról (*Proteus angvinus*)“ Schmidt Ferdinántól (M. Orv. és Termvizsg. munk. VIII. 228. l.) és „Több újonnan felfedezett barlangi rovarról“, ugyanattól (u. o. VIII. 233. l.) stb.

Daczára e fogyatkozásoknak Hamann műve teljesen használható kézikönyv, melyre nézve végül csak egy megjegyzésünk van, a mely a szerzőnek szól. Ő Frivaldszkyt (úgy látszik mindakettő) munkájában (p. 3.) a „nagyérdemű osztrák kutatók sorába“ számítja, de az *Obisiumbrevipes*-nél (p. 185.) kifakad, hogy annak Frivaldszkytól adott leírása magyar, előtte érthetetlen! Tehát tapasztalásból tudja, hogy úgy az osztrák mint a magyar más és más, s ezt a megkülönböztetést bizonyára megtehette volna munkájában is, ezt a magyar entomologusok reputációja is megkívánta volna. A mi a nyelvi fennakadást illeti, azt — ha már Tömösváry előbb, idézett de Hamann előtt ismeretlen könyvével nem háritotta el, — elháríthatta volna olyan módon mint számtalan más honfiktársa, a ki ha ilyenben fennakad, felvilágosításért fordul a magyar entomologusokhoz, hők azt csak úgy megadtak volna neki is, mint azt másoknak is szívesen megadják.

Jablonowski József.

Különfélék.

A lepkész teendői márczius havában. Az előző két hónap alatt a gyűjtés körül úgyszólván mitsem tehattünk. Befagyott nádasokban szedhetünk ugyan *Obsoleta*- s egyéb nádi hernyót, vagy az erdőben fatörzsökön, moha és lomb alatt bábokat és fiatal hernyókat, sőt enyhe idő beálltával *Hybernia leucophaearia*, *Pigalia pedaria*, *Anisopteryx aescularia* lepkéket is; de ezek gyűjtése nem felel meg a rájuk fordított fáradságnak. A gyűjtési idő csak márcziusban kezdődik, a mikor a fűz virágján találjuk a különféle *Taeniocampa*, *Pachnobia*, *Orthosia*, *Calocampa* s egyéb noctuákat, s árkokban, legurult földön, az *Ocnogyna* parasitát és *Perigrapha* cinctát, sziklákon a *Valeria oelaginát*: hegyi réteken a *Psyche plumiferát*, virágzó nyárfákon a *Brephos nothum* és puellát, fatörzseken a *Nola cicatricalist*; az araszló pillék közül

pedig a *Hybernia Ankerariát*, *Biston zonarius*, *stratarius* és *hirta-rius*, *Cydaria polygrammatát* stb. A bábok keresése is jó eredmény-nyel jár pl. nedves réteken a *Psyche Ecksteini* és *Zelleri*; ered-ményes a hernyók felkeresése is, kivált az *Arctiák* és *Spilosomák* erdők szélén fűvek közt, a *Trochileum Sciapterum* és *Sesiáké*, nyár- és fűzfa, tölgy- és gyümölesfák, kutytej stb. gyökereiben s illetve kérge alatt; az *Agrotis comes*, *linogrisea*, és *cohaesa*, s a *Brotolomia meticulosa* hernyója apró növények alatt, a *Caradrina* terreáé *Lychnis* alatt stb.

A budapesti entomologusok társasköre minden pénteken esti 7 $\frac{1}{2}$ órakor a M u h r-féle vendéglő (Kerepesi-út 44. sz.) külön szo-bájában összejövettel tart. Vendégek szívesen vannak látva. A f. é. január 29. és február 5-iki összejövetel alkalmával P á v e l János, a Nemzeti Múzeum praeparatora, néhány lepkéfajnak biológiáját mutatta be; még pedig olyanokét, melyek hazánk faunájára nézve jellemzők s ennél fogva fontosak, továbbá olyanokét, melyek álta-lában ritkábban fordulnak elő, és végre közönségesebb fajokét is, összehasonlítás és megkülönböztetés okáért, mivel azok hernyója egyik-másik ritkább fájéhoz hasonlít. P á v e l. az entomologia terén 35 év óta szerzett gazdag tapasztalatainál fogva mindig tud új meg új érdekes és tanulságos adatokkal szolgálni, mint a jelen esetben is. Első sorban az *Ocneria rubeát* F. mutatta be, melynek hernyója májusban és június elején a Svábhegy déli lejtőin tölgy-fán tenyészik, sőt némely évben meglehetősen gyakori; de kere-sése nem könnyű. A hernyó ugyanis nappal a fatörzs közelében a fűben rejtőzik, és csak éjjel megy fel a fára, hogy táplálkozzék. A ki tehát röstel nappal az alomban turkálni, éjjel lámpással kell hogy gyűjtse. Bemutatta még a következőket is: *Notodonta ziczac* L., *querna* F.; *Agrotis janthina* Esp., *linogrisea* Schiff., *fimbria* L., *obscura* Br., *comes* Hb., *C-nigrum* L., *xanthographa* F. és ab. *cohaesa* H. S., *rectangula* F., *simulans* Hfn., *fugax* Tr., *putris* L. *forcipula* Hb., *conspicua* H., *restigialis* R. és *praecox* L.; *Caradrina Kadeni* Fr., és *Thecophora fovea* Tr. Érdekesen beszélt el P á v e l, miként akadt Frivaldszky Imre az utóbbinak hernyójára, melyet K i n d e r m a n n már 1823-ban felfedezett. Svábhegyi nyaraló-jának falán ugyanis talált Frivaldszky egy hernyót, melyet nem ismert, nem is tudta, mivel táplálkozik, mert csakhamar elbábozódott. Később azonban az udvaron levő cserfa (*Quercus robur* Mill.) törzsén ugyanoly hernyót talált, mely bebábozás cél-jából lefelé mászott; tovább kutatva, arról a fáról még több ily hernyót is szedett. a melyből a *Fovea* pilléjét kapta, mely akkor még igen értékes volt. P á v e l a Csillag-völgyben májús végén többször gyűjtötte e szép hernyót. *Apollinus.*

Biró-est. A kir. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya február hó 6-án tartotta rendes havi ülését, a mely tárgyainál fogva valóságos Biró-estté alakult. Először is a szakosztály elnöke, Dr. E n t z G é z a bejelentette, hogy tagtársunk Biró Lajos hozzá intézett levelében hálás köszönetet mond

azért a figyelemért, hogy magyar entomologus barátjai távolból nemcsak reá gondolnak, hanem anyagi segílyt is nyújtottak neki, és viszonzásul küld egy dolgozatot, a melynek szakosztályi ülésben való felolvasását kéri, hogy legalább gondolatban régi barátjai közt lehessen. Dolgozatának felolvasására felkérte Wachsmann Ferencz társunkat. E levél felolvasása után a szakosztály, elnöke javaslatára elhatározta, hogy Biró dolgozata még a folyó ülésben felolvastassék, de előbb megtartja a szakosztály alelnöke Dr. Horváth Géza, Biró Lajos eddigi gyűjtési eredményeiről szóló előadását, a mely épen napirendre volt kítüzve. Előadó ismerteti először röviden Uj-Guinea földrajzi fekvését, valamint azokat a helyeket, a hol Biró Lajos eddig gyűjtött (Friedrich-Wilhelmshafen, Berlinhafen, Stefansort) és néhány néprajzi tárgyú tájkép-photographia bemutatása után futólag megemlékezett a gyűjtött gerincez állatokról (madarak, halak, kigyók) s azután áttért az ízeltlábú állatok rendenkint ismertetésére, miközben bemutatta azok érdekesebb képviselőit is. Az ismertetésbe beleszötte itt-ott Biró rendkívül érdekes feljegyzéseit (biológiai megfigyeléseket, az egyes állatok pápua-nyelvű neveit). — Ezután Wachsmann Ferencz felolvasta Biró dolgozatát azokról a darazsakról, a melyek fészkeiket épen Biró uj-guineai lakásában építették (Odynerus, Pelopaeus s más), úgy hogy azok életmódját és a hangyákkal való folytonos hadakozását bő alkalma volt behatóan megfigyelni. Ezekkel az előadásokkal az idő annyira eltelt, hogy a szakülés egyéb napirendre tűzött tárgyait a következő ülésre kellett halasztani.

A Calosoma sycophanta tömeges megjelenését, melynek egyik hontmegyei esetéről Merkl Ede a R. L. I. füzetében (23. l.) megemlékezett, magam is észleltem több ízben. Ugyanis 1887-ben Török-Bálinton töltvén a nyarat, nagy mennyiségben láttam ott az *Ocneria dispar* (s ez pusztított Hontban is, nem a *Psilura monacha*) és nyomában *C. sycophantát*, de nem oly nagy számban mint a rákövetkező évben, a midőn az *O. dispar* hernyója hihetetlen tömegben fellépván, az egész erdőt kopaszszá rágta s a végén népvándorlást rendezett a torbágy-pátyi erdő felé. 1889-ben Török-Bálinton se az *O. dispar*nak, se a *C. sycophantának* nyoma sem volt; a bogár alighanem nyomon követte a hernyókat és pusztította azt ott az új hazában is. Egyébiránt mindkét állat 1896-ban is szép számban mutatkozott Török-Bálinton. A.

Gyakorlati kézikönyv lepkészek részére, t. i. a gyűjtemény jegyzéke, hernyók és lepkék naptára jelent meg Koch A.-tól (Sammlungs-Verzeichniss, Raupen- und Schmetterlings-Kalender für europäische Grossschmetterlinge. Cüstrin 1896. Ivrét 92 lap, ára 1 frt 80 kr.) A jegyzék tabelláris alakban az összes európai lepkéket és fajeltéréseiket sorolja fel, és kilencz rubrikára van felosztva. Ezek elsejébe beirandó az a szám, melyet az illető lepke a gyűjteményben visel; a másodikba pedig a példányszám; a harmadik adja e jegyzék folyó számát. A következő négy rubrika

tartalmazza a lepke nevét, auktorát és elterjedését, a hernyó tápnövényeit, valamint a hernyó és lepke előfordulását hónapok szerint. Az utolsó előtti rubrika a ritkaság fokának jelzéséül adja a lepke szokásos árát egységekben (1-6 kr.), az utolsó pedig a gyűjtemény fictiv értékének megjelöléséül szolgál. Bárha a művecskének főrendeltetése, hogy a gyűjtemény jegyzékét képezze, főértékét mégis az adja meg, hogy a biológiai adatokra nézve gyors tájékoztatást nyújt. Egészben véve fölöslegessé teszi írott jegyzék készítését, valamint Staudinger árjegyzékének és katalógusának megszerzését. Minden gyűjtőnek a legmelegebben ajánlható, kívánatos azonban, hogy a szerző esetleges új kiadásnál jobban ügyeljen a sajtóhibák kiküszöbölésére.

Montandonia latissima, Bielz. Ezen érdekes Dermestidáról dr. Bielz E. A. a „Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaft in Hermannstadt I. Jahrg. 1850.“ 180. lapján azt írja, hogy az erdélyi és bánági havasokban kövek alatt fordul elő. Én kövek alatt e ritka bogarat egyszer sem találtam. Gyűjteményemben levő 4 példánya a *Montandonia latissima* Bielz-nek a verestoronyi szoros melletti Lotriora völgyből származik, ahol a *Motacilla alba* L. és *Motacilla flava* L.-nak, köveken vagy levágott bükkfán levő, béliürülékéből lakmározott.

Dietl Ernő.

A bogarak okozta károk tudvalevőleg messze felülmúlják a lepkehernyók által okozott károkat; de hogy mi mindenre terjednek ki azok, arra néhány példát hozunk fel. 1746-ban az Argus nevű angol hajó, parafával megrakva, elhagyta Cadix kikötőjét, előnytelen szelek és viharok azonban annyira késleltették megérkezését Liverpoolban, hogy odavaló tulajdonosa a hajót rakományával együtt elveszettnek hitte. A hajó felszereléséhez s egész vállalkozásához azonban nagy mértékben igénybe vette hitelét. A hajó elmaradásán aggódva, kezdték hitelezői szórítani, úgy hogy csődbe kellett mennie. Ekkor általános meglepetésre megérkezett a hajó, melyre a hitelezők azonnal rátették a kezüket; a hosszadalmas törvényes eljárás azonban szerfelett késleltette a rakománynak szándékolt értékesítését, és midőn azt végre kitudták, kitűnt, hogy nemcsak a rakomány, hanem maga a hajó is teljesen használhatatlanná vált. A *Dermestes vulpinus* F. bogárnak es álcájának milliói a parafát a felismerhetetlenségig tönkre tették s a hajó bordáit, köteleit és vitorláit annyira össze-vissza átlukasztották, hogy értékesítésről szó sem lehetett. — Nem kevésbé veszedelmes állatok az *Anobium* fajták. Egy páviai nobile könyvtárában, melyet évek óta nem bolygattak, 18 pergamen kötésű foliánst találtak, melyeket számos *Anobium* rágta menet végig átjárt. — Egy gyógyszerárban még az Arsenicumban is az *Anobium pertinax* egész coloniáját találták. — A velencei hirhedt ólomfedelek pedig töméntelen *Anobium*, *Bostrichus*, *Callidium* és *Hylotrupes*-álczák tanyáját képezik, a melyek menetei a fedeleket keresztül-kasul átjárják: szinte megmagyarázhatlan talány, honnan veszik

táplálékukat. Hasonló példát mutat egy francia hadihajó, melynek bordáit ólomlemezekkel fedték be; ezeket a *Bostrichus*-fajok úgy átlukasztották, mint a szitát, s ugyanazt észlelték régebbi épületek rézfedelein is, melyek szintén szitaszerűen át s át voltak lyukasztva.

Szívóséletű rovarok. Mindenki, ki a rovarokkal foglalkozik, tapasztalta már, hogy azok mennyire szívós életűek. Akár hányszor tapasztalhatjuk, hogy egy-egy szarvas bogár (*Lucanus cervus*) vagy hőszínezőrünk (*Cerambyx heros* F.) ha hosszabb ideig is áll szeszenben, feltűzés után magához tért, s ha csak valami kemény anyagba nem volt tűzve, a tüvel együtt, sokszor károkat okozva, megszökött. De nem csak a coleopterák ezen európai óriásaival vagyunk így. A lepitopteráknál is jutunk sokszor hasonló szomorú tapasztalatokhoz. A cyncaliumtól megdermesztett *Ocneria dispar*-ral sokszor jártam pórul, s a sokkal kisebb *Agrotisok* gyakran ültettek fel. Mindezek érthetők. Érthetlenebb (legalább előítem) egy eset, melyet mult évi július hóban egy lepkének előkori változása közben figyeltem meg. Ugyanis 1896. évi július 18-án 6 drb *Papilio Machaon* L. hernyót leltem a nagybaári határon, köztük két darabot a Válea Corbuluit képező, most kopár hegy tetején, melyek a lapályon talált hernyóktól annyiban térnek el, hogy zöld színük sokkal élénkebb s eddig az ilyen hernyókból rendszeren szép lepkét kaptam. E két hernyót gyűjteményem részére akartam praeparálni, azonban szolgálatom gátolt benne, s a midőn erre ráértem volna, már késő volt, a két hernyóm átalakult. Ugyiszintén átalakult a többi *P. Machaon* hernyóm is. Július 24-én, mivel az említettek közül bábom sem volt, hogy a veszett fejszének legalább a nyele maradjon meg, az egyik bábót gyűjteményem részére biztosítani akartam. Miért is 7. sz. rovartüvel kétszer t. i. keresztbe átszúrta és hogy a kifolyt nedvesség a bábót el ne rontsa, ittatós papír vagdalékok közé tettem, azon szándékkal, hogy a kiállítás megtekintése utánig ott hagyom elhelyezve. Így is maradt, tovább nem törődtem vele. Augusztus 6-án érkeztem haza Budapestről. Első dolgom volt hernyó- és bábszekrényemet megtekinteni. Távollétem alatt igen sok lepkém kelt ki, egynehány el is romlott az alatt az idő alatt. Nagyobb része azonban teljesen ép állapotban volt, így az öt darab *P. Machaon* is. Ez utóbbiakat látva, eszembe jutott az általam megölt báb is, melyet üveglappal letakart szivarka dobozba tettem volt. Biztosra vettem, hogy a báb 13 nap után egészen száraz lesz. Elővettem a dobozt, de a kiszáradt báb helyett egy virgőncz nőstény lepkét találtam. A szárnyak, valószínűleg, mert elég tág helyük nem volt, nem voltak kifejlődve, s a sebhelyeken egy-egy fényes fekete pont volt. Nagyjító üveggel nézve, ezek szarú szerű anyaguáknak néztek ki, de nem úgy, mintha ott nedves anyag megszáradt volna. A lepkét a szabadba vittem ki s itt (nedves homokos helyen) egyszeri párzás után még 7 napig élt. Hetedik napon, daczára folytonos felügyeletemnek, eltűnt, valószínűleg valamelyik közelben volt *Lanius collario* áldozata lett.

Hogy volt képes a lepke kikelni daczára annak, hogy sok életnedvet veszített, hogy tudott mindamelllett, hogy életveszélyesen sebesítettem meg, a kikelés után még többet 8 napnál élni; ezt nem értem.

Borden Istrán.

Entomologiai évkönyv jelent meg, melyet az összes szaktársaknak legmelegebben ajánlhatunk. „Entomologisches Jahrbuch VI. Jahrgang. Kalender für alle Insekten-Sammler auf das Jahr 1897.“ czim alatt kiadja dr. Krancher Oszkár. A naptári részen kívül tartalmazza a rovarász havi teendőit és minden hónap-hoz néhány üres lapot, jegyzetekre. Azonkívül számos figyelemre méltó cikket: a borszesz alkalmazása rovarok megöléséhez; a *Notodontidák*ról; *Urapteryx sambucaria* tenyésztése; *Rhodocera rhamniról*; *Colias palaeno*; bogárgyűjtés telen; utasítás a Hymenopterák gyűjtéséhez; közlemények a rovaréletből; a velociped az entomologia szolgálatában stb. A csinos kötetű kézikönyv ára 96 kr.

Bogár-ékszer. Minap rovar-étkekkel ismertettük meg az olva, sőt, ma felemlítünk néhány bogarat, melyet ékszernek használnak. Hátha egyik-másik rovarásznak sikerül nevet rávenni arra, hogy gyémántok helyett ilyeneket kívánjon. Persze nem a mi bogarainkról van szó. A *Lampyris* fajokat pl. az előkelő indus nők fejéknél használják, úgy hogy szorosán lefésült hajba a bogarakat bele tűzik, piros vagy kék hálóval letakarják és tükkel megerősítik; így jarnak látogatóba és sétatereken. — A *Buprestis chrysis* Indiában az ékszerészek finom filigran-művel veszik körül és tűt erősítenek hozzá; így aztán a nők brochenak használják. — A *Chrysochroa vittata* fényes szárnyfedeleit Chinában a hölgyek ruháinak ékítésére tordítják; a legelőkelőbb hölgyek ruhái sorral vannak szegélyezve, az alacsonyabb rangúak 5 sortól lefelé, egy sorig viselhetik csak. — Az *Eumolpus janthinus*, *amethystinus* és *fulgidus* Brazília, Argentína és Peru szépeinek, egy-egy gyöngytől elválasztva, gyöngyörű nyakéktől és karpereczűl szolgálnak. — A Fülöpszízetek női pedig a *Coryphocera Mac Leayi*-t használják általánosan pipereül. — Az aranyba és ezüstbe foglalt *Entimus imperialis* Braziliában fülbevalókul viseltetik, az Orinokai indianusnők pedig csaknem minden fénylő fedelű bogarat hajékként használnak. — A *Phanaeus*-fajokból s egyéb ragyogó bogarakból Mexikóban egész tableaux-akat, tájképeket stb. készítenek, sőt oltárfedők díszítéséül is használják; névnapokon és ünnepnapokon egymást oly képekkel ajándékozzák meg, melyeken az ajándékozó s a megajándékozottnak neve bogárfedőkkel van kirakva. — *Desmonota variolosa*, *Hoplita coerulea*, és *Chrysochelus auratus* élénk kiviteli cikket képeznek Franciaországba, a hol a divatüzletekben ezrével vannak felhalmozva e bogarak, melyekkel a divatárusnők és pipere készítőkből ruhákat, női kalapokat és virágcsokrokat ékesítenek. Ime van miben valogatniok rovarásznőinknek!

A „Természetrajzi füzetek“-ből, melyeket másfél év óta Mocsáry Sándor ép oly nagy gonddal és szakavatottsággal

mint buzgalommal szerkeszt, megjelent a XX. kötet 1. és 2. füzeté 6 művészi kivitelű táblával és Frivaldszky János arczképével, akinek életrajzát dr. Horváth Géza írta meg. A 19 ívnyi tartalmás kettősfüzet egyéb foglalatlját a következő közlemények képezik: Biró Lajos új-guineai gyűjtése I. Madarak. dr. Madarász Gyulától; Ceylon Herpetológiájához, M é h e l y L a j o s t ó l ; Ú j a b b a d a t o k M a g y a r o r s z á g l e p k e - f a u n á j á h o z , P á v e l J á n o s t ó l ; A P a n u r g u s m é h f a j m o n o g r a f i á j a , F r i e s e H - t ó l ; A H e m i t e l e s é l ő s d i f a j , S c h m i e d e k n e c h t O - t ó l ; C e y l o n D i p t e r a f a n n á j á h o z , W u l f F . M . - t ó l ; Ú j m a g y a r D i p t e r o n , T h a l h a m m e r J á n o s t ó l ; A V e s p a g e r m a n i c a t á p l á l k o z á s a , P u n g u r G y u l á t ó l ; A t á t r a i t a v a k M i c r o f a u n á j á h o z , d r . D a d a y J e n ő t ó l ; Ú j g a l a n d f é r e g , d r . R á c z I s t v á n t ó l ; A n i l u s i t ü n d é r r ó z s a a m a g y a r f l ó r á b a n , d r . R i c h t e r A l a d á r t ó l ; é s a C h l o r o g i n i u m f é l e é r d e k e s v é g l é n y e k s z e r v e z e t e , F r a n z é R e z s ő t ó l . E z e n k ö z l e m é n y e k e g y i k é r e - m á s i k á r a m é g v i s s z a f o g u n k t é r n i .

Rögenhofer Alajos, a császári természetrajzi muzeum nyug. öre Bécsben, az ismertnevű lepidopterologus, több magyarországi lepkének is leírója, elhunyt 1897. jan. 15-én.

Téli pillangók. Hunyadmegyében, Puj állomáson Bordan István 1896. decz. 21-én egy *Rhodacera rhamnii* és két *Vanessa uricaet*, decz. 22-én pedig három *Urticaet* fogott, vagyis oly időben, mikor mi már rég letettük a lantot, id est hálót. Megjegyzendő, hogy ott november végéig 16—18 fok hideg, a mondott napokban pedig 15 fok meleg volt. — Pestmegyei Üllő község határában H ö n i g v a s u t i f e l ü g y e l ő 1896. decz. 27-én déli 2 órakor a *Vanessa atalanta* egy példányát fogta. — U h l K á r o l y a B u d a p e s t k i n e s t á r i e r d ő b e n 1878. jan. 6-án vadászaton, igen meleg nap lévén, több *Vanessa polychlorost* látott röpködni.

Kiátkozott cserebogarak. 1320-ban Avignonban, ma francia, akkor még pápai tartományban a cserebogarak oly nagy mérvű károkat okoztak, hogy a szegény földnépe kénytelen volt a pápai legatushoz s az avignoni püspökhöz is orvoslatért folyamodni. Megfelelvén annak a régi elvnek, hogy meghallgatás nélkül nem lehet senkit elítélni, a két főpap egyik kanonokot a panaszlott cserebogarak ügyészének nevezték ki, két más magasabb pap pedig kiment az elpusztított földekre, s a cserebogarakat a szent-szék nevében harmadnapra a püspök székhelyére idézték, hogy ott igazolják magukat, s a meg nem jelenőket átokkal fenyegették. Minthogy a cserebogarak a törvényszék előtt meg nem jelentek, nevükben ügyészük kifejté, hogy joguk van mint más isten teremtményének a nekik megfelelő táplálékot keresni, és elmaradásukat azzal mentette ki, hogy nem biztosították számukra a szabad ide s visszamenetelt. Ámde a törvényszék ítélete kimondta, hogy a területbeli összes cserebogarak kötelesek, három nap lefolyása alatt, táblákkal megjelölt nagy mezőre visszavonulni, a hol elegendő táplálékot találhatnak; az ellenszelekvők földönfutókká s az emberi igazságszolgáltatás prédáivá nyilatkoztattak. — Másik

ily ítéletet 1473-ban a lausannei püspök hirdette ki ugyancsak a cserebogarak ellen. — 1519-ben pedig egy svájci bíró a mezei egereket idézte maga elé. Ezek ügyésze is kimenté az elmaradottakat és különösen haladékat kért a terhes nőstények részére. Ezeknek valamint az egészen fiatal egereknek a bíró csakugyan 14 napi haladékat engedett, a többi egereket azonban a helység területéből azonnal kitiltotta

Lepkék felpuhítása. A megfogott lepkéket nem lehet mindig frissiben kifeszíteni, sőt vannak gyűjtők, akik a nyáron át fogott lepkéket csak télen praeparálják. Az ily megszáradt lepkék felpuhítására eddig általában üvegharanggal leborított nedves homokot használtak. Ámde egyes homokszemek az állat labai s testehez tapadnak, továbbá a víztől, kivált nagyobb fajok, melyek hosszabb ideig vannak a homokon, könnyen megpenészesednek. Ennek meggátlásul néhány csöpp karbont kellett a homokra boesátani: csakhogy néhány csöpp nem segített a bajon, sok csöpp pedig elváltoztatja a színeket, kivált a zöldet. Forró vizet is ajánlottak, csakhogy annak párái a lepkékre lecsöpögnek s azokat tönkre teszik. Sokkal czélszerűbb a felpuhításra magas fokú tisztaszeszt használni, még pedig úgy, hogy azzal nagyobb 5 cm. vastag tözegdarabot megtelítünk, arra a lepkéket rárakjuk vagy ráütjük s azután kövegharanggal elfödjük. Az elpárolgó alkohol az állatokat oly gyorsan s alaposan puhítja fel, hogy nappali, araszló és kisebb éjjeli lepkéket már 3—4 óra, nagyobb Noctuákat 6—8 óra, a legnagyobb lepkéket pedig 20—24 óra múlva ki lehet feszíteni. Ekkor már lábaik, csápjaik és szárnyaik puhák, mintha most fogtuk volna. A testbe és szárnyakba hatolt alkohol gyorsan elpárolog, s a megszáradt lepkén semmi hátrányos nyomot nem hagy. A kifeszített lepke szárnyait azonban a feszítésre használt kopírvázaszon-szeleten kívül szélesebb szelettel teljesen el kell födni és letűzni, mert a felpuhított lepkék szárnyai már feszítés közben is oldalt emelkednek.

Irevélszokrény.

Buda Ádám úrnak. A hernyófuvó készülék szerencsésen megérkezett, de leírása még nem; kérjük! — Bordán István úrnak. Ha ott jan. 20. tájt Thais Polyxena kikelt, itt ugyan abban az időben Saturnia spinii, és febr. 4-én Lasiocampa tremulifolia kelt ki.

Az előfizetési pénzek A. Aigner Lajoshoz (VIII. Rökk Szilárd utca 32.) czimzendők.

ENTOMOLOGISCHE REVUE,

Auszug der Aufsätze der in ungarischer Sprache erscheinenden

ROVARTANI LAPOK

Entomologische Monatschrift

mit besonderer Berücksichtigung der Schädlinge. Unter Mitwirkung von
Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth

redigirt von

L. Abafi-Aigner und J. Jablonowski

Budapest, VIII., Rökk-Gasse 32.

Preis jährlich 8 M.

IV. Band 1897.

Heft 1—3.

Nr. I. — Januar.

S. 1—3. **Vorwort.** Auf dem Gebiete der Naturwissenschaften und insbesondere der Zoologie fand in den letzteren Jahrzehnten auch in Ungarn ein ausserordentlicher Umschwung statt, so zwar, dass kaum eine Thierklasse zu bezeichnen wäre, welche hier nicht fachmännisch cultivirt würde. Namentlich gilt dies hinsichtlich der reichsten Thierklasse, derjenigen der Gliederthiere, welche in Ungarn von Jahr zu Jahr mehr, nach jeder Richtung wirkende eifrige Jünger und Forscher gewinnt.

Nun erfordert es jedoch sowohl das reiche literarische Material, als auch die Beschränkung auf ein specielles enges Gebiet, dass die Fachmänner, welche sich mit der Entomologie oder deren einzelnen Disciplinen befassen, alle sie betreffenden neueren Daten in einem eigenen Organ vereinigt oder verzeichnet finden. Ein solches Organ steht den ungarischen Entomologen derzeit nicht zu Gebote. Dieser Mangel schwebte den Redacturen vor Augen, als sie den Entschluss fassten, eine allen berechtigten und billigen Anforderungen entsprechende Zeitschrift ins Leben zu rufen, bzw. die von Dr. G. Horváth vor einem Jahrzehnte begründeten und nach dreijähriger Laufbahn sistirten „Rovartani Lapok“ zu neuem Leben zu erwecken.

Es soll damit in erster Reihe den ungarischen Entomologen die Gelegenheit geboten werden, ihre auf selbstständigen Studien beruhenden Abhandlungen, biologischen Beobachtungen und faunistischen Daten publiciren zu können. Ein besonderes Augenmerk wird den nützlichen und schädlichen Insekten gewidmet; allein auch die übrigen Gliederthiere, die Spinnen, Myriapoden und Krebse sollen Berücksichtigung finden. Ein besonderes Gewicht wird darauf gelegt, die Kenntniss der Insekten in möglichst weite Kreise zu tragen und den Anfänger in die Insektenkunde einzuführen. Auch den Tausch wünscht die Zeitschrift zu fördern, indem sie den Abonnenten einen gewissen Raum für ihre diesbezüglichen Anzeigen freistellt.

S. 4—9. **L. Abafi-Aigner: Biographie von Emerich Frivaldszky.**

Der eigentliche Begründer der Zoologie und besonders der Entomologie in Ungarn, ward am 6. Febr. 1799 zu Bacsó geboren. Von Jugend an zu den Naturwissenschaften hinneigend, wurde er, nach beendigten Studien, 1822 zum Custos-Adjunkten am ungar. National-Museum ernannt. Im darauf folgenden Jahre gab er eine „*Monographia serpentum Hungariae*“ heraus, befasste sich aber vorzugsweise mit Botanik, um dann ganz zur Entomologie überzutreten. Zur Vermehrung seiner Sammlungen unternahm er zahlreiche Reisen und Excursionen nach allen Theilen des Landes. Sodann fasste er den Vorsatz, die in naturwissenschaftlicher Hinsicht fast gänzlich unbekannt Balkanhalbinsel zu durchforschen. Nachdem er jedoch hiezu weder von Seiten des Museums, noch der Akademie und dem Reichstage Unterstützung erhielt, auch selbst nicht abkommen konnte, so rüstete er 1833 auf eigene Kosten eine Expedition aus, welche im Balkangebirge Naturalien sammelte. Das reiche Ergebniss derselben bewog ihn, stets neue Sammler abzusenden, welche nun die ganze Türkei und einen Theil von Kleinasien durchforschten. Zum Abschluss dieser Forschungsreisen begab er sich 1846 persönlich nach Konstantinopel, Brussa und Smyrna. In Folge der ausserordentlich reichen Ergebnisse seiner Expeditionen, welche er theils selbst beschrieb, theils von hervorragenden ausländischen Gelehrten beschreiben liess, erfreute er sich bald einer europäischen Berühmtheit. Im Jahre 1851 legte er seine Stelle als Custos nieder, verkaufte seine, 80,000 Insekten umfassende Sammlung dem National-Museum und befasste sich nunmehr fast ausschliesslich mit der Aufarbeitung seiner reichen Erfahrungen. Ausser zahlreichen Abhandlungen schrieb er 1865 „*Charakteristische Daten zur Fauna Ungarns*“ (in ungarischer Sprache), welches Werk die ungar. Akademie mit dem grossen Preise auszeichnete. Er starb am 19. Okt. 1870.

S. 10—13. **J. Jablonowski: Die Maismotte (*Botys nubilalis*).**

Auf Grund eigener Beobachtungen wird die Biologie dieses Schädling geboten, dessen Raupe im Mark der Maispflanze Gänge frisst und dadurch das Wachsthum derselben derart verhindert, dass die Bildung von Maiskolben unmöglich wird. Nachdem die Raupe im Maisstengel überwintert und sich darin im Frühling auch verpuppt, so wird den Landwirthen, um sich vor fernerm Schaden zu wahren, nahegelegt, die eingeheimsten Stengel, nachdem sie als Viehfutter gedient, in die Düngergrube zu werfen, damit die Jauche die Raupen oder Puppen tödte; die Wurzelstöcke aber zu verbrennen.

S. 13—15. **Dr. G. Horváth: Die Schäden des *Letbrus cephalotes* in der Landwirthschaft.** Es ist bekannt, dass dieser Käfer den Weinreben oft recht gefährlich wird; dass er aber auch andere Culturpflanzen angreife, davon verlautete nichts. Nun beobachtete Verf. im J. 1894 zu Futtak in Südungarn, dass der Käfer auf einem ziemlich grossen Territorium den Hauf voll-

ständig zu Grunde gerichtet hatte. Das Absammeln der Käfer erwies sich als fruchtlos. Im nächsten Jahre aber zeigte sich derselbe nicht mehr in so grossen Massen.

S. 15—16. **L. Biró: Wasserwanzen in Neu-Guinea.** Verfasser, der sich behufs Sammlung von Naturalien und ethnographischen Gegenständen seit Anfangs 1896 in Neu-Guinea aufhält, theilt seine interessanten Beobachtungen über die Lebensweise der dortigen Wasserwanzen mit.

S. 16—19. **Dr. K. Kertész: Über die Dipteren.** Verfasser giebt eine mit Abbildung erläuterte Anleitung zum Sammeln und Bestimmen der Dipteren.

S. 19—21. **F. Tomala: Biologie von *Sesia bibioniformis*.** Verf. der sich mit Züchtung der Sesien in grossem Styl befasst, theilt mit, dass er die Raupe von *Sesia bibioniformis* in den Wurzeln von *Euphorbia Girardiana* faud. Nach eingehender Beschreibung der Raupe, giebt er Aufschluss über die eigenthümliche Lebensweise derselben, sowie das Verhalten der Puppe. Zum Schlusse folgen kürzere Mittheilungen über andere Sesien-Raupen.

S. 21—22. **J. Jablonowski: Die ungarischen Libellen.** Besprechung der Monographie der Libelluliden Ungarns, von R. Kohaut, der 59 in Ungarn vorkommende Libellen-Arten beschreibt.

S. 23—24. **E. Merkl: Die Feinde der massenhaft auftretenden Insekten.** Verfasser beobachtete vor Jahren in Ober-Ungarn das massenhafte Erscheinen der Raupen von *Oeneria dispar*, und im Gefolge derselben, ebenfalls in überaus grosser Anzahl ihren Feind, den schönen *Calosoma sycophanta*, welcher sonst selten ist.

S. 24. **Kleinere Mittheilungen:** Dr. C. Chyzer's Vortrag über ungarische Skorpione kurz besprochen. — Graf Béla Wass' Sammlung siebenbürgischer Schmetterlinge erwähnt. — E. Merkl's Entdeckungen auf entomologischem Gebiete; derselbe hat bereits über 100 neue Arten von Coleopteren entdeckt.

Nr. 2. — Februar.

S. 25—28. **St. Bordan: Biographie von Dionys Kenderessy.** Dieser tüchtige Coleopterologe, geb. 1846 zu F.-Szálláspatak, ward Buchhalter der Sparkassa zu Hátszeg und widmete all seine freie Zeit der Erforschung der Käferfauna des Comitats Hunyad in Siebenbürgen. Er entdeckte die beiden Höhlenkäfer *Anophthalmus Merklii* und *A. Budae*, sowie *Scherophaedon Kenderessyi*. An der Beschreibung seiner sonstigen Entdeckungen verhinderte ihn 1881 ein frühzeitiger Tod. Hierauf gelangte seine musterhafte Käfersammlung in den Besitz des Museums zu Bucearest. Im Anschlusse hierzu theilt Verfasser seine Erfahrungen mit über die Lebensweise der Larve von *Anophthalmus Budae*, welche er in der Höhle zu *Ponories* entdeckte.

S. 28—31. **E. Merkl: Die Steigerung der Sammellust.** Verfasser schildert die ausserordentlichen Vortheile, welche das Sammeln von Naturalien, besonders für Studierende, sowohl in körperlicher, wie auch in ethischer Hinsicht bietet.

S. 31—34. **J. Jablonowski: Die Maismotte.** Schluss.

S. 34—36. **L. Abafi-Aigner: Thalpocharaes communimacula.** Verfasser bespricht die Lebensweise der Raupe dieses Falters, welche ausschliesslich von thierischer Kost lebt, indem sie die Blattläuse *Lecanium persicae* und *prunastri* verzehrt, wodurch sie sich dem Landwirthe nützlich macht, weil jene Blattläuse der Entwicklung der Obstbäume sehr hinderlich sind. Die Raupe lebt auch von *Tetranychus telarius*, welcher hauptsächlich dem Weinstock schädlich ist.

S. 36—38. **L. Biró: Beiträge zur Biologie der tropischen Cocciden.** Es wird hier die Lebensweise der Cocciden in Neu-Guinea geschildert, welche mit jener der europäischen Arten völlig übereinstimmt. Hier wie dort werden die Blattläuse von den Ameisen förmlich als Melkkühe behandelt und in Heerden beieinander gehalten. Diese „Beiträge“ bilden gewissermassen die Ergänzung des vorigen Aufsatzes.

S. 38—42. **Dr. K. Kertész: Ueber die Dipteren.** Schluss.

S. 42—45. **L. Abafi-Aigner: Entomologische Excursion im Comitatus Ung.** Beschreibung einer Excursion von 7 Budapester Entomologen nach Oberungarn, in das an malerischen Schönheiten reiche Comitatus Ung, welche jedoch, wegen der herrschenden Dürre, ein verhältnissmässig geringes Resultat ergab. Es wurde ausser verschiedenen Dipteren, Chrysiden etc. das Vorkommen von 110 Käfer- und ca. 70 Schmetterlings-Arten constatirt.

S. 45—48. **Kleinere Mittheilungen:** Die Namen der Libellen in Ungarn u. z. die ungarischen, deutschen und slowakischen Namen dieser zierlichen Thiere. — Die Preise ungarischer Schmetterlinge vor 60 Jahren werden auf Grund einer alten Liste mit den heutigen Preisen verglichen. — Insekten-Speisen. Aufzählung derjenigen Käferlarven, welche den Wilden zur Speise dienen. — Ueber Thrips-Schäden hielt J. Jablonowski einen gediegenen Vortrag, worin er den Nachweis führte, dass die bisher den Thrips zugeschriebenen Schäden eigentlich nicht von diesen, sondern von der Weizenfliege (*Chlorops taeniopus*) herrühren; auch führt er aus, dass *Anthothrips aculeata* eigentlich bloss eine Abart von *A. Statices* sei. — Ein Beispiel thierischen Instinkts wird von der Wespe, nach Darwin aufgeführt. — Die Seidenraupen werden in China auch mit Reismehl gefüttert; es wäre damit ein Versuch bei anderen Bombycidenraupen zu machen, welche ohnehin Brot annehmen.

Nr. 3. — März.

S. 49—51. **J. Jablonowski: Die Holzwespe als Schädling.** In einem Militär-Magazin schlüpfte *Sirex gigas* L. aus vorzeitig verwendeten Brettern und minirte durch darüber gelegte Montüren einen Weg nach Oben.

S. 51—54. **L. Abafi-Aigner: Entomologische Excursion im Comitatus Ung.** Schluss. Enumeration der Schmetterlinge und Käfer.

(Fortsetzung folgt.)

D. J.

Hier beken wir, No 3 unserer Blätter, welches eine
Aussicht „Entomologische Reise“ bringt, wie
die freundliche Bitte an gefälligen Bekannten aus-
zusetzen zu überlassen. No 1. 2. und Fortsetzung alle
bei Gelegenheit unsere Bitte zur Verfügung.

Resonanz der Kantarini Lepel
Bayeri. Tit. Rückseite 32

Az általam szerkesztett és már megjelent

„Nyitramegyei lepkék és bogarak“

ezimű füzet nálam kapható.

Európai de különösen magyarországi Coleopterák árjegyzékét
kivánatra ingyen küld

KELEGSÉNYI KÁROLY

Tavarnok via N.-Tapolcsány.

Rovar-Coleoptera-kereskedés.

Mint honunkban a legrégebb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovarkészletemet. Honi faunánk közönséges és **legritkább** fajai nagyszámban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Merkl Ede

Német-Bogsánban. (Krassó-Szörény megye.)

Ö cs. és kir. Fensége
József főherczeg és
Ö királyi Fensége
Fülöp Szász-Coburg-
Gothal herczeg udvari
szállítója.

Legmagasabb és magas
elismerések; a-anyórmek,
diszoklevél stb. stb. minis-
teri ajánlások.

Ajánlkozik
emlősök és madarak
természethü.
művészi és tartós
kitömésére.

↔ *Jutányos árak.* ↔

Az állatok friss álla-
potban előleges prae-
paratio nélkül küld-
dendők be.

Dr. Lendl Adolf
tanár
praeparatoriuma

és
tanszerkészítő-intézete

BUDAPEST,

II., Donáti-utczá 7.

Rovarbiologiai
praeparatumok;
rovarfejlődések
spirituszban;
rovargyűjtemé-
nyek; eszközök,
mikroszkópok.

*Részletes árjegy-
zékek bérmentre
és ingyen.*

Különbozó tansze-
rek. kitöm. állatok,
csontvázak, anatom.
praep., papírmaché
modellek, mikrosz-
kópi készítmények
stb. raktáron vannak

Für Sammler

von Schmetterlingen und Käfern, empfehlen wir :

Grosses Schmetterlingswerk

von **S. v. Praun**. Komplet in 42 Heften in gr. 4. Jedes Heft 4 gemalte Tafeln u Text enthaltend, à Mk. 2,80. Die einzelnen Familien hieraus auch in kart. Bänden apart: Papiliones (Mk. 32,50), Bombyces (Mk. 18,50), Sphingcs (Mk 9), Nootuae (Mk. 31,50), Geometrae (Mk. 15,75), Microlepidoptera (Mk 24,75).

Grosses Ráupenwerk

von **S. v. Praun**, durchgesehen und ergänzt v. Dr. E. Hofman. Kompl. in 9 Heften in gr. 4. mit je 4 gemalten Tafeln u. Text, à Mk. 6. Hieraus apart in kart. Bänden: Macrolepidoptera (Mk. 40), Microlepidoptera (Mk. 20.)

Dr. Küster und Dr. Kraatz

Die Käfer Europas.

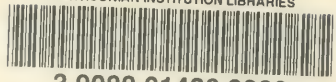
Fortgesetzt von **J. Schilsky**, nach der Natur beschrieben, mit Beiträgen mehrerer Entomologen. Hiervon sind bis jetzt 32 Hefte erschienen, v. denen jedes die Beschreibung von 100 Käfern auf 100 Blättchen, Register und bis 3 Tafeln m. Abbildungen v. Gattungsrepräsentanten enthält. Preis eines Heftes in Futteral 3 Mk.

Ergänzungen und komplette Ecomhlare liefern zu den billigsten Preisen

Bauer & Raspe in Nürnberg.

not 4 fuze 3
1897 more

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01426 9930